

Københavns Havn - Islands Brygge Bystørrelse: 8.700 indbyggere på Islands Brygge, 502.000 indbyggere i Københavns Kommune -
Periode for havneomdannelse: 1984 - 2008 - Havnetype: Sundhavn - Hovedlokaliteter: Havneparken, Frøsiloen og Wennebergsiloen

KØBENHAVN

Historiske spor, bevarede bygninger og blandet anvendelse

Omdannelsen af Islands Brygge er foregået over op imod 25 år. Det betyder, at omdannelsen har været præget af skiftende omdannelsesstrategier. Samtidig er omdannelsen foregået i et tempo, hvor det har været muligt at føre en frugtbar dialog mellem de involverede parter.

Kulturarven indgår som historiefortæller på stedet gennem bibeholdelse af dele af fx jernbane og kran- spor, bevaring af ældre bygninger som fx Zeppeliner- hallen samt ombygning og genfortolkning af andre bygninger som fx Wennbergsiloen og Frøsiloen. Eksemplet viser et inspirerende og bredt udsnit af muligheder for at bevare og integrere kulturarven i havneomdannelser.

Selve transformationen af området afspejler en positiv historie om at bruge industriarealer i den tætte by til at skabe nye rekreative arealer. Området omdannes fra nedslidt og meget forurenede blandet bolig- og erhvervsområde med stor risiko for farligt udslip fra produktionen til et delvist byfornyet og delvist nyopført boligområde omgivet af moderne videnserhverv og med rekreative opholdsarealer, der har en optimal og attraktiv placering ved havne- fronten. Industriarealerne med de bevarede kultur- arvselementer bliver her en ressource, der kan løfte byen ind i en ny tid med bedre bolig- og rekreatio- nsforhold, men stadig med rod i sin historie som industriområde. En historie der bliver stærkere jo flere fortællende strukturer og elementer, der sikres og knyttes til områdets nye funktion og form.

Omdannelsen af Islands Brygge er foregået over moderne erhverv i de bevarede bygninger, boliger i genfortolkninger af siloer og et tiltrængt nyt rekreativt areal til den tætte bydel, der genbruger fragmente- rede kulturarvselementer. Islands Brygge er bylivs- mæssigt en ubetinget succes i kraft af de rekreative arealer med funktioner som kulturhus og havnebad.

Man kan diskutere, om der kunne være bevaret mere af de oprindelige strukturer på havnefronten. Men omdannelsesprocessen har bl.a. fundet sted i en periode, hvor industrikulturen ikke blev tillagt nogen særlig værdi i debatten om bydelen. Til trods herfor har udviklingen af havneparken haft fokus på historien, ligesom ejerne af ØK's gamle sojakage- fabrik har set en klar værdi i at fastholde to meget markante bygninger med klare referencer til indu- strihistorien - Wennbergsiloen og Frøsiloen. Islands Brygge er blandt de få eksempler, vi har i Danmark, på en gennemført havneomdannelsesproces, hvor der har været et vist fokus på industrikulturarven, og hvor man aktivt har taget stilling til historien som en vigtig brik i udviklingen af et karakterfuldt by- område med nye funktioner og brugere.

I Havneparken bevares fragmenter af de gamle industri- strukturer i det meget populære rekreative område på havnen.

Kortudsnittene fra henholdsvis 1901, 1930 og 2004 viser områdets udvikling fra vand, over industriareal til grønt strøg langs vandet.

© Kort- og Matrikelstyrelsen

KULTURARVEN

Københavns Havn har udviklet sig langs den smalle passage mellem Sjælland og Amager.

Under industrialiseringen voksede havnen både mod syd og nord for i dag at strække sig fra Svanebøllebugten til Sjællandsbroen. Mange steder blev udviklingen af havnen fulgt af omfattende opfyldninger, der har ændret kystlinjen. Københavns Havns enorme udstrækning gør det svært at opfatte den som en helhed, men det er muligt at afgrænse nogle industrimiljøer med deres egne helheder.

Islands Brygge mellem Langebro, Artillerivej og havnefronten er et opfyldt areal. Opfyldningen blev besluttet af Københavns Havnevæsen i 1901 og gik straks derefter i gang. De første byggerier blev realiseret i 1905, og herefter blev Islands Brygge bebygget fra nord mod syd over en kort årrække.

Det nye bykvarter var i første omgang tiltænkt industri- og havnevirksomheder, men efterhånden blev erhvervsbebyggelsen langs havnen suppleret med boligbebyggelse.

Erhvervsbebyggelsen lå primært på havnefronten. Mod nord fandtes oplagspladser til bl.a. kul med omfattende krananlæg til lodsning af kul. Krananlæggene var en karakteristisk del af Islands Brygges profil set fra sjællandssiden, og de store kullagre optog størstedelen af arealet mellem Islands Brygge og havnefronten. Syd for kullagrene lå Sojakagefabrikken, som var den mest kendte af virksomhederne på Islands Brygge. Sojakagefabrikken, der blev anlagt i 1909 til fremstilling af foderkager til landbruget med olie som et biprodukt, omfattede et areal på næsten 18 ha. Blandt bygningerne på fabriksarealet kan nævnes pressesiloen, hvor presningen af sojabønnerne foregik, Wennbergsiloen, der var beregnet til oplagring af restproduktet sojaskrå,

og Frøsiloen, der blev anvendt til oplagring af frø, raps, copra og soja. Både Wennbergsiloen og Frøsiloen er store markante bygninger, der er opført omkring 1960 i forbindelse med en kraftig udvidelse af produktionen på fabrikken.

Bag havnefronten findes bl.a. Zepperlinerhallen, der har sit navn, fordi den oprindeligt blev opført som hangar for luftskibe i Tyskland, men senere blev nedtaget og genanvendt på Islands Brygge. Endelig kan nævnes Kraftværket, der producerede strøm til den meget energikrævende produktion på fabrikken.

Langs havnefronten lå flere jernbanespor, der var forbundet til Amagerbanen ved Langebro. Jernbanesporene gik langs hele den ca. en km lange havnefront og betjente både virksomheder og skibe. De mange bygninger og anlæg repræsenterer næsten 80 års industrihistorie på Islands Brygge, som har været et af Københavns store erhvervsområder.

OMDANNELSEN

Omdannelsen af Islands Brygge omfattede to større områder og en lang række delprojekter. Det ene område er Havneparken, der ligger på de arealer, der tidligere blev brugt til oplagspladser for kul mellem gaden med navnet Islands Brygge og Havnekajen. Mens det andet består af Havnestaden, der er opført på Sojakagefabrikkens tidligere arealer.

Midt i Havneparken ligger Kulturhuset, og overfor er anlagt en træbrygge langs havnekajen. Bemærk de bevarede jernbanespor.

Flere steder i Havneparken er elementer fra de tidligere kullagre bibeholdt som historiske spor. Det drejer sig bl.a. om jernbanespor, kranspor, der ligger i 1. sals højde, og resterne af en væg fra de gamle kullagre, som nu er med til at afskærme dele af parken fra trafikken på Islands Brygge. Ved den nordlige del af Havneparken ligger Havnebadet, der blev opført i 2003 og har plads til ca. 600 badende.

I Havnestaden var det tanken at bevare en del af de eksisterende bygninger. Samtidig skulle der opføres en række nye bygninger fortrinsvis til boligformål. Det var målet at ændre anvendelsen fra industriformål til bolig- og kontorformål med i alt 1200 boliger og 2500 arbejdspladser.

Det mest iøjnefaldende ved Havnestaden er genfortolkningen af en række bevaringsværdige bygninger, fx Pressesiloen, Wennbergsiloen, Frøsiloen og Zeppelinerhallen. Bygninger, som er med til at fastholde kvarterets identitet, og som samtidig integrerer nyt og gammelt.

Pressesiloen, Wennbergsiloen og Frøsiloen, der alle ligger ud til havnefronten, anvendes i dag til boligformål, mens Zeppelinerhallen anvendes til kontorformål.

Væg fra de gamle kullagre

PROCESSEN

Omdannelsen af Islands Brygge startede i midten af 1980'erne. Den første del af Havneparken blev anlagt efter pres fra lokale beboergrupper. I 1984 blev brugsretten til det areal, der ligger nærmest Langebro, overdraget til lokalrådet. Området, der dækker ca. en ha, blev anlagt som park ved hjælp af beboernes frivillige arbejde. I 1995 blev parken udvidet til det nuværende ca. 2,8 ha store område.

Forureningen og risikoen i forbindelse med produktionen på Sojakagefabrikken havde gennem årene været kritiseret fra beboernes side. Efter en eksplosion i 1980 startede afviklingen af produktionen, og virksomheden lukkede helt i 1991. ØK, der ejede Sojakagefabrikken, dannede et selskab - DS Industries - der stod for omdannelsen af arealerne. DS Industries fik gennem PLH Architects udarbejdet en strukturplan og efterfølgende en lokalplan for området, der fik navnet Havnestaden. Intentionerne var at kortlægge de overordnede strukturerende elementer og få defineret et højt kvalitetsniveau for den nye bydel. I 1999 vedtog kommunen en rammelokalplan for den tidligere Sojakagefabrik, og omdannelsen af Havnestaden startede i 2001. De fleste af de planlagte byggerier er realiseret i dag (2008).

Islands Brygge er et eksempel på planlægning og byudvikling, hvor både kommune, grundejer og beboere i en dialogproces har udviklet og omdannet et bykvarter med oplagte og overbevisende kvaliteter.

Wennbergsiloen og Frøsiloen er meget markante elementer langs havneløbet i dag. De repræsenterer den industrielle skala, om end de oprindelige bygninger er ændret til at kunne rumme en ganske anden funktion.

Karakteristisk for processen har været, at både beboere, Københavns Kommune, ØK og dennes rådgivere har demonstreret initiativ og vist vilje til at samarbejde på en måde, som kan være til inspiration for andre.